

‘Vrijdenkers, humanisme en educatie in de periode 1850-1970’ .

Promovendus: drs. Vincent Stolk (Maatschappijgeschiedenis Erasmusuniversiteit)

Promotor: prof. dr. W. Veugelers (UvH)

Co-promotor: dr. Willeke Los (UvH)

Buitenpromotor: prof. dr. S. Karsten (UvA)

Vincent over zijn onderzoek

‘Mijn onderzoek, Vrijdenkers, humanisme en educatie (1850-1980), gaat over de geschiedenis van humanisme en educatie. In een viertal casussen, gesitueerd in de periode 1850-1970, onderzoek ik het doen en denken van vrijdenkers en humanisten ten aanzien van opvoeding en onderwijs. Daarbij let ik op het pedagogische spanningsveld tussen autonomie en humaniteit: werd het pedagogisch ideaal van vrijdenkers en humanisten gedomineerd door de autonomiegedachte of ging het hen meer om de creatie van een humane samenleving waarbij de autonomie en authenticiteit van het individu een minder grote rol speelde? Beide idealen zijn te kenmerken als humanistisch, maar kunnen met elkaar in strijd zijn. Hoe gingen de vrijdenkers van vrijdenkersvereniging De Dageraad en de humanisten van het Humanistisch Verbond hiermee om en welke afwegingen en maatschappelijke invloeden speelden hierbij een rol?’

Mijn aanpak bestaat grotendeels uit tijdschriftenonderzoek. Ik onderzoek artikelen in onderwijskundige en algemeen-culturele tijdschriften die pedagogische vormingsidealen en aanverwante onderwerpen behandelen. Om iets te kunnen zeggen over de plaats van vrijdenkers en humanisten in de onderwijswereld kijk ik ook naar tijdschriften buiten de humanistische traditie.

De eerste casus behandelt de periode 1855-1867, de beginperiode van De Dageraad en het gelijknamige tijdschrift. Vrijdenkers mengden zich in debatten over de identiteit en de richting van het lager onderwijs. Natuur blijkt een sleutelbegrip te zijn om hun pedagogische idealen te karakteriseren.

De tweede casus gaat over de bekende vrijdenker en socialist A.H. Gerhard en zijn pedagogisch tijdschrift *Opvoeding & Moraal* (1914-1922). In deze perioden deden zich interessante pedagogische debatten voor over de relatie tussen opvoeding en oorlog, over de libertaire opvoeding en de reformpedagogiek.

De derde en vierde casus behandelen de naoorlogse periode en gaan over de humanisten van het Humanistisch Verbond. Deze casussen gaan over personalistische ideeën en pedagogiek, de levensbeschouwelijke identiteit van het onderwijs, de academische pedagogiek (Langeveld en Kohnstamm) en de rol van de Groningse hoogleraar onderwijskunde en humanist Léon van Gelder. De humanistische initiatieven ten aanzien van de samenwerkingsschool en het humanistisch vormingsonderwijs zullen onderdeel uitmaken van deze casussen.’